

רשומות

הצעות חוק

21 ביולי 1980

1471

ח' באב תש"ם

צמוד	
325	חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 13), תש"ם-1980
327	חוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה), תש"ם-1980

מתפרסמת בזה הצעת חוק מטעם הממשלה:

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 13), תש"ם-1980

1. במקום סעיף 29 לחוק השיפוט הצבאי, תש"ו-1955 (להלן - החוק העיקרי), החלפת סעיף 29 יבוא:

29. קנס המוטל על עבירה לפי חוק זה לא יעלה על עשרים שיעורים של שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה, כפי שהוא בשעת הטלת העונש; אולם אם הגדון הוא חייל בשירות חובה לא יעלה הקנס על שני שיעורים של שכר כאמור.

דברי הסבר

סעיפים 29 ו-35 לחוק העיקרי קובעים 1 ו-2 לאמור: 29. קנס המוטל על עבירה לפי חוק זה לא יעלה על אלף וחמש מאות לירות, ואם הגדון הוא חייל בשירות חובה לא יעלה הקנס על מאתיים וחמישים לירות.

35. בית דין צבאי שהרשיע חייל, רשאי לחייבו בנוסף על העונש, לשלם למי שגויזק על ידי העבירה סכום כסף שלא יעלה על 2,500 לירות, בתורת פיצוי על הנזק או הסבל שנגרם לו.

1 ס"ח תש"ז, עמ' 171; תשי"ח, עמ' 122; תשכ"ג, עמ' 120; תשכ"ד, עמ' 148; תשכ"ט, עמ' 193; תשל"ג, עמ' 20; תשל"ב, עמ' 140; תשל"ד, עמ' 128; תשל"ה, עמ' 198; תשל"ו, עמ' 43; תשל"ח, עמ' 68, עמ' 161; תשל"ט עמ' 108.

- החלפת סעיף 35
2. במקום סעיף 35 לחוק העיקרי יבוא:
35. בית דין צבאי שהרשיע חייל רשאי לחייבו, בשל כל אחת מן העבירות שהורשע בהן, בנוסף על העונש, לשלם למי שניזוק על ידי העבירה סכום כסף שלא יעלה על עשרה שיעורים של שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה, כפי שהוא בשעת הטלת החיוב, לפיצוי הנזק או הסבל שנגרם לו.
- תיקון סעיף 518
3. בסעיף 518 לחוק העיקרי, המלים "או קנס אלף לירות או שני הענשים כאחד" – יימחק.
- תיקון סעיף 518 א
4. בסעיף 518 א (ג) לחוק העיקרי, המלים "או קנס חמש מאות לירות" – יימחק.
- תיקון סעיף 519
5. בסעיף 519 לחוק העיקרי, המלים "או קנס חמש מאות לירות או שני הענשים כאחד" – יימחק.

דברי הסבר

זוטר נאשם לשלם לפי סעיף זה סכום העולה על מחצית שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה כפי שהוא בשעת הטלת החיוב, וקצין שיפוט בכיר לא יחייב נאשם לשלם לפי סעיף זה סכום העולה על סך כל שלושה שיעורים של שכר כאמור.

שכר היסוד האמור מועלה מדי שלושה חדשים ומיום 1.4.80 הוא עומד על 1,380 לירות. כך הולך ומטמאם הפער בין סכומי הקנסות והפיצויים שמוסמך להטיל קצין שיפוט בכיר, לבין אלה שמוסמך להטיל בית דין צבאי: בית הדין מוסמך להטיל קנס עד 1,500 לירות ואילו קצין שיפוט בכיר – עד 2,760 לירות. בית הדין מוסמך לחייב בפיצויים עד 2,500 לירות וקצין שיפוט בכיר עד 4,140 לירות.

מצב זה בלתי סביר ויש לשנותו. מוצע כי סכומי הקנסות והפיצויים שבסמכות בית דין צבאי ייקבעו לפי הבסיס של שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה במקום בסכום נקוב, כפי שהדבר נעשה בתחום הדין המשמעתי. בדרך זו תובטח עליה הדרגתית בסכומים הללו בלי שהדבר יצריך תיקון בחוק. מוצע כי הסכום המקסימלי של קנס יהיה עשרים שיעורים של שכר יסוד כאמור, ולגבי חייל בשירות חובה – שני שיעורים, והסכום המקסימלי של פיצויים – עשרה שיעורים.

בדרך זו תובטח גם שמירת יחס מתאים בין סמכות הקניסה והחיוב בפיצויים של בית דין צבאי לבין סמכותם של קציני השיפוט.

סעיפים התיקונים בסעיפים 518, 518 א ו-519 לחוק 3 עד 5 העיקרי הם תיקוני לואי הנחוצים בעקבות החלפת סעיף 29.

הצורך להעלות את סכומי הקנסות והפיצויים הללו נובע מירידת ערך הכסף, והוא בולט במיוחד לאחר שבהוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 9), תשל"ז-1976 (ס"ח תשל"ז, עמ' 43), נקבעו סכומי הקנסות והפיצויים שניתן להטיל בדין משמעתי על בסיס שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה, במקום בסכום נקוב. קביעות אלו אמורות בסעיפים 152(3), 153(א) ו-155(א) לחוק העיקרי לאמור:

"סמכויות ענישה של קצין שיפוט זוטר 152. קצין שיפוט זוטר יכול להטיל אחד העונשים האלה:

(3) קנס בסכום השווה לשכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה כפי שהוא בשעת הטלת העונש, ואם הגידון הוא חייל בשירות חובה – בסכום השווה לחלק הששי משכר כאמור.

"סמכויות ענישה של קצין שיפוט בכיר 153. קצין שיפוט בכיר יכול להטיל אחד העונשים האלה:

(3) קנס בסכום השווה לסך שני שיעורים של שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה כפי שהוא בשעת הטלת העונש, ואם הגידון הוא חייל בשירות חובה – בסכום השווה לשליש משיעור אחד של שכר כאמור.

חיוב בפיצויים

151. (א) קצין שיפוט שהרשיע חייל בעבירה לפי חלק ה רשאי לחייבו, בנוסף לכל עתש, בתשלום פיצויים על נזק שנגרם עקב העבירה, ואולם לא יחייב קצין שיפוט

חוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה),

תש"ם-1980

1. עד העומד להעיד בכל הליך שיפוטי או מעין שיפוטי, אין משביעין אותו, על אף ביטול שבועה האמור בכל דין אחר.
2. עד העומד להעיד בכל הליך שיפוטי או מעין שיפוטי, מזהירים אותו תחילה, בלשון המרבית לו, כי עליו להעיד את האמת בלבד ואת האמת כולה, וכי יהיה צפוי לענשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן.
3. מקום שחוק מתיר או מחייב כי דבר פלוני ייעשה בשבועה, ייעשה הדבר כאזהרה בדרך הקבועה בסעיף 2, בשינויים המחוייבים לפי הענין; מי שמוסמך על פי אותו חוק להשביע, יהא מוסמך להזהיר כאמור.
4. דין אזהרה לפי חוק זה כדין שבועה לענין חוק העונשין, תשל"ז-1977.

דברי הסבר

מן השבועה, ומוסרים הצהרת "הן צדק"; כך עושים גם אלה שמגדירים את עצמם כמחוסרי אמונה. נמצא שמשיביעים רק אנשים שאינם נותנים לעצמם דין וחשבון על חומרת השבועה ומוסרים את השבועה רק מן השפה ולחוץ, ואצל אנשים כאלה השבועה אינה עשויה לשמש כוח הרתעה שלא ישקרו.

יתר על כן, לנוסח השבועה המקובל בבתי המשפט תוך שימת יד על התנייך, אין כל מקור בחוק הישראלי והיו מקרים שביית המשפט בא במבוכה משפטית כאשר אחד העדים סירב למסור שבועה בנוסח ובטכס המקובלים (עיין פסקי דין של בתי המשפט המחוזיים, כרך ה' תשי"ב, עמוד 108).

בגלל סירובו של אחד העדים להישבע בבית משפט השלום, בהצהירו שהוא אגנוסטיקן, הניעה סוגיה זו שישבועת עדים לבית המשפט העליון. בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, בתיק ב"צ 172/78 ("פסקי-דין", כרך ל"ג), עמ' 370). - בפסק הדין המנומק כותב, בין היתר כבוד השופט אלון-ואליו הצטרפו כבוד השופטים אשר ובכור - דברים אלה (בעמ' 386):

"מסכים אני שוהי המדיניות הרצויה וכך ראינו שזו דעתו של המחוקק, שמצפה הוא ליום שיבוא ויה ניתן לבטל כליל את הצורך בשבועה, ולדידי קיי נימוק נוסף למדיניות רצויה זו. גדול הוא הזלזול וקש הוא העלבון בראותנו יום-יום כיצד מעשה השבועה אשר לו משמעות עמוקה דווקא לאדם המאמין, הופך לדבר שהשיגרה אוכלת בו בכל-פה, למלמול ולזלזול בעלמא."

החוק המוצע בא לבטל את ההוראות הקיימות כיום בחוק, שלפיהן משביעין את העד בטרם ימסור את עדותו (סעיף 1 של ההצעה), וכן אותן ההוראות המחייבות או המתיירות הוכחת דבר על ידי הצהרות בשבועה או חקירה בדבר בדרך השבעת הנחקר, אף שלא לצורך בתי המשפט, כגון חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968 (סעיף 29(2)), ופקודת פשיטת הרגל, 1936 (סעיף 269(2)) (סעיף 3 של ההצעה). במקום השבועה מוצעת האזהרה (סעיף 2 להצעה).

החוק המוצע הולך בעקבות הצעת חוק הראיות שפרסם משרד המשפטים בשנת תשי"ג-1952, סעיפים 19 ו-111. בדברי ההסבר לסעיף 19 נאמר בין היתר: "לפי החוק הקיים הכלל הוא שאין עדות אלא בשבועה; מי שאין לו אמונה דתית, וכן מי שדתו אוסרת עליו להישבע, מוסר הצהרת "הן צדק" במקום השבועה, ודין הצהרה כזו כדין שבועה לכל דבר... בימינו ובמקומנו נתרוקנה השבועה מכל תוכן; היא נעשתה לפורמולה שבשיגרה שהעדים בבתי המשפט חוזרים עליה במלמול שפתיים ללא כל מחשבה או כוונה... והניעה השעה לבטלה". ואשר לכוח האזהרה, המוצעת שם בהסתמך על המסורת העברית, נאמר שם: "אזהרה כגון זו, שהיא יוצאת מפי השופט בצורה ובשפה אשר העד מסוגל להבין, עלולה, להשפיע עליו ולעורר בו הכרת ערך העדות, ואת תכלית כל השבועה מבחינת החוק."

יש לציין, כי לפי החוק הקיים השבועה המקובלת עכשיו בבתי המשפט אינה שווה לכל נפש. יהודים מאמינים המדקדקים במצוות מוסרים את עצמם בדרך כלל

1 ס"ח תשל"ז עמ' 226.

5. היה לכית-המשפט יסוד להניח כי השבעת העד עשויה לסייע לגילוי האמת, רשאי בית המשפט, בין מיוזמתו ובין לפי בקשת בעל דין, להשביעו, אולם רשאי העד, משהודיע שהוא עושה כן מטעמי דת או מצפון, שלא להישבע אלא להצהיר בהן צדק, זולת אם היה בית המשפט משוכנע שטעמי העד ניתנו שלא בתום לב; החליט בית-המשפט להשביעו, יחא לשון השבועה כך:

"אני נשבע באלוקים, כי עדותי בבית משפט זה היא עדות אמת, האמת כולה, והאמת בלבד."

דברי הסבר

שאמר הקדוש ברוך הוא למשה "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (שמות כ, ז). וכל עבירות שבתורה נאמר בו "ונקה" וכאן נאמר "לא ינקה"; כל עבירות שבתורה נפרעים ממנו, וכאן – ממנו וממשפחתו... ולא עוד אלא גורם להיפרע משונאיהם של ישראל, שכל ישראל ערבין זה בזה. ובפרק י"ב של הלכות שבועות אומר הרמב"ם: "ועון זה (עון שבועת שקר) מן התמורות הוא... יש בו חילול השם המקודש, שהוא גדול מכל העונות."

כדי להסיר כל ספק, מוצע בסעיף 4 להוסיף את ההוראה שהמעיד עדות שקר או משיב דבר שקר לאחר שהוזהר כדין, דינו כדין מעיד או משיב שקר בשבועה לענין הוראות החוק הפלילי.

סעיף 5 בא לאפשר לבית המשפט, במקרים מיוחדים, ביחמתו או על פי בקשת בעל-דין, להשביע את העד, מאחר שהנסיון הראה כי יש מקרים שבהם דוקא השבועה באלוקים היא המשפיעה על העד לגלות את האמת. אפשרות זאת כפופה לסייג הקיים היום בחוק, שיש לאפשר לאדם, מטעמי דת או מצפון, להצהיר ב"הן צדק" במקום להישבע.

חבר הכנסת ש"י גרוס

בחוק לתיקון פקודת העדות, תש"ז-1955, בוטלה כבר השבועה לענין "הצהרות בשבועה", ואוהרה כפי שהיא מוצעת כאן באה במקומה. אותם שיקולים שהביאו לידי ביטול השבועה בהצהרות, כוחם יפה גם לגבי ביטול השבועה בעדות.

לפי ההלכה העברית אין אדם נשבע על עדותו ואין משביעים עד אלא במקרים יוצאים מן הכלל (הגהת הרמ"א לשלחן ערוך חושן המשפט, סימן כ"ח סעיף ב'). אכן, מאיימים על העד שיעיד אמת. מקורה של הלכה זו הוא במשנה, מסכת סנהדרין, פרק ג' משנה ו'. וכך נפסק בשלחן ערוך חושן המשפט (סימן כ"ח, סעיף ז'): "מאיימין על העדים בפני הכל ומודיעין אותם כוח עדות שקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא, ושהוא בוו' בעיני שוכריו". וראה מחקרו של ד"ר נחום רקובר, "עדות בשבועה" (מחקרים וסקירות במשפט העברי, משרד המשפטים, חוברת ג', תש"ם-1980).

ברמב"ם, הלכות שבועות, פרק י"א, הלכה ט"ז, מודגשת חומרת השבועה: "וכיצד מאיימין על הנשבע – אומרים לו: הווי יודע שכל העולם כולו נודעו בשעה